Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXIII. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 14, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., TOREK, 4. NOVEMBRA (NOVEMBER 4), 1941 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 215

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Ruske čete reokupirale severni del Kalinina

Na tisoče Nemcev padlo v bitkah z Rusi. Vrhovno poveljstvo priznalo, da je borba za Moskvo prešla v kritično fazo. Civilisti v Kujbiševu pozvani k orožju. Hitlerjeva vlada je formalno izjavila, da je Amerika napadla Nemčijo

Kujbišev, 4. nov.—Ruske čete naskočile in reokupirale se- ni del Kalinina, mesta ob re- Volgi, poroča vrhovno povelj- Na tisoče nemških voja- je bilo pokopanih pod gore- razvalinami mesta.

Kalinin leži 95 milj severoza- od Moskve. Uradni ko- ke pravi, da so ruske arma- izvršile več uspešnih proti- kov na nemške pozicije pri sto milj južno od sovjetske lnice, in preprečile obkro- Moskve.

Čez 40 nemških tankov je bilo enih v enem sektorju. Sr- bitke se nadaljujejo na uli- Kalinina.

Berlin, 4. nov.—Nemške ar- na Krimskem polotoku kajo Ruse proti morju, se danes objavljeno uradno čilo. Vojaški krogi so na- vedali, da bo Črno morje kma- pod nemško kontrolo, nakar bo pričelo prodiranje proti kim pokrajinam, kjer so ta oljna polja.

Berlin, 3. nov—Militaristični so naznanili okupacijo več v operacijah na moskovski Uspehi so bili doseženi Moskvo in Leningradom, v kotlini in severni Ukra- Sneženi viharji sicer ovi- prodiranje proti Moskvi, ga pa ustavili.

Uradni komunike pravi, da je ka infanterija prebila ru- obrambno črto pri reki Vol- na južni strani Leningrada. jetski naskoki na nemške cije pri Leningradu so bili

Nemški letalci mečejo bombe Sevastopol, veliko sovjetsko narično bazo ob Črnem mor- ki ima 78,000 prebivalcev. Bombardiranje se je pričelo po dbi Simferopola, glavnega ta Krimskega polotoka. Bom- so porušile več vojaških na- v Sevastopolu in zanetile ogo požarov.

Helsinki, Finska, 3. nov.—So- jetski letalci so včeraj napadli mesto z bombami, ki pa niso zročile veliko škode. Na- dalci so bili kmalu odpodeni. dena bomba ni padla na sre- mesta. Ta je bil že 109 pad iz zraka na Helsinki v se- nji vojni.

Moskva, 3. nov.—Radijsko po- čilo pravi, da je borba za so- jetsko prestolnico prešla v kri- fazo. Nemci so vrgli nove ope divizije in čete v bitke tej fronti.

Kujbišev, Rusija, 3. nov.—Od- v več sektorjih centralne nte, prvi po štirih tednih bo- vanja, omenjajo poročila iz Moskve. Pri Tuli, municijskem šču, sto milj južno od Mo- e, se srdite bitke nadaljuje- Sovjetske armade in delavci zadržali prodiranje Nemcev tej fronti.

Ako bo Tula padla, bodo Nem- začeli prodirati proti vzhodu obkrožili Moskvo. Odhod so- jetskih voditeljev iz Moskve in mestitev vladnih departmen- se nadaljuje. Mihael Kali- predsednik vrhovnega so- jetskega sveta, je odprl urad v Kujbiševu. Z njim vred je do- el sem Andrej J. Višinski, podkomisar za zunanje zadeve. V Kujbišev sta že prej prišla S. A. Lozovski, drugi podkomisar za zunanje zadeve, in Venčeslav Molotov, zunanji komisar. Sta- in nekateri člani državnega obrambnega sveta so ostali v Moskvi.

Ta civilisti v Kujbiševu, ki lahko nosijo orožje, so bili pozvani k vojaškemu vežbanju. Mestni svet je prepovedal vstop v Kujbišev vsem, katerih navzočnost ni absolutno potrebna, da prepreči preobljudenje.

London, 3. nov.—Nemške kolone, ki prodirajo naprej po Krimskem polotoku, so se približale Bakčisaraju, ki leži 20 milj severno od Sevastopola, se glase sem dospela poročila. Tukajšnji vojaški krogi sodijo, da so siloviti nemški napadi iz zraka na Sevastopol pričetek odločilne borbe za kontrolo tega mesta in Črnega morja. Če bo Sevastopol padel, se bo Nemcem odprla pot za prodiranje proti kavkaškim pokrajinam, kjer so bogata oljna polja.

Berlin, 3. nov.—Nemška vlada je formalno izjavila, da je Amerika napadla Nemčijo v incidentih, v katerih sta bila prizadeta ameriška rušilca Greer in Kearney. To je bil odgovor na Rooseveltovo izjavo, da je Nemčija napadla Ameriko. Nemška vlada je tudi zanikala pristnost zemljevida petih južnoameriških držav, o katerih je Roosevelt dejal, da jih bo Hitler napadel. Dalje je zanikala Rooseveltovo trditev, da namerava Hitler po vojni, če zmaga, uničiti vse vere in nadomestiti križ, simbol krščanstva, s svastiko in golo sabljo.

Poučeni krogi so izjavili, da vprašanje izvajanja osiščnega pakta ni povezano s formalno deklaracijo, da je Amerika napadla Nemčijo. S tem paktom so se Nemčija, Italija in Japonska obvezali, da bodo pomagale druga drugi v slučaju, da je ena od teh držav napadena po sili, ki še ni v vojni.

"Naše mnenje je, da izvajanje osiščnega pakta še ni potrebno," pravijo nemški krogi. "Vladna deklaracija je bila le odgovor na Rooseveltovo izjavo, da je Amerika že napadena."

Japonska ignorirala nemške trditve

Tisk pravi, da Amerika ni pripravljena na vojno

Tokio, 3. nov.—Japonska je ignorirala nemške trditve in obdolžitve, da se Amerika pripravlja na napad nanjo. Te so bile izrečene v deklaraciji, da je Amerika napadla Nemčijo, ne nasprotno, kot je rekel predsednik Roosevelt. Uradni krogi ne verjamejo, da bo Nemčija pozvala Japonsko v akcijo v smislu osiščnega pakta

Japonski tisk ponavlja trditve, da Amerika ne namerava napasti Japonske. Amerika, pravi tisk, ni pripravljena za vojno na obeh morjih, Pacifiku in Atlantiku.

Vsa znamenja kažejo, da sta premier Tojo in zunanji minister Togo za obnovo pogajanj o odnošajih med Japonsko in Združenimi državami. Zadevni poskusi bodo storjeni, ko se japonski parlament sestane v svojem zasedanju 15. novembra.

Hongkong, 3. nov.—Diplomatje pazno motrijo krizo na Daljnem vzhodu in ugibajo, kakšno stališče zavzame Japonska z ozirom na nacijsko deklaracijo, da je Amerika napadla Nemčijo. Nekateri so uverjeni da se bo vojna raztegnila na Pacifik, ker se je Japonska obvezala, da bo pomagala Nemčiji v slučaju napada.

Nemci v tujini pozvani domov

Hitler jih pošlje na ruske fronte

New York, 3. nov.—Ameriška časnikarska agentura Associated Press je prejela poročila iz zanesljivih virov, da je bilo več Nemcev, ki imajo domove in podjetja v tujih državah, pozvanih domov v zadnjih tednih. Okrog tristo Nemcev je zapustilo neko državo in se vrnilo domov. Prijatelji enega Nemca, ki se je odzval pozivu, so bili informirani, da je padel v bitki na ruski fronti.

Hitler potrebuje mnogo vojakov za nadaljevanje borbe proti sovjetom in to pojasnjuje, zakaj poziva Nemce v tujini, naj se vrnejo domov. Londonska radijska poročila pravijo, da je morala Nemčija potegniti več delavcev iz vojnih industrij in jih poslati na ruske fronte. Da zamaši vrzel, ki je nastala v teh industrijah, je začela vabiti izurjene delavce iz nevtralnih dežel, naj pridejo v rajh, kjer bodo prejemali visoko plačo.

Londonski krogi trdijo, da je nastalo pomanjkanje izurjenih delavcev v Nemčiji. To se očituje v uradnih švedskih poročilih, da naciji vabijo švedske delavce v Nemčijo. Švedska vlada in direktor švedske socialne administracije sta že protestirala proti poskusom "kupovanja Nemčiji pomanjkanje izurjenih švedskih delavcev." Da je v delavcev, potrjuje Hitlerjeva izjava, da so nekatere tovarne zaprle vrata.

Nemčija je dobila več izurjenih delavcev v deželah, ki so prišle pod Hitlerjevo oblast, toda očitno je, da se je rezerva izčrpala. Oni, katerim je položaj v Nemčiji znan, trdijo da pasivni odpor teh delavcev proti nacijem narašča. V več slučajih se je odpor izpremenil v odprto revolto.

Industrijski veščaki sodijo, da so nemški delavci izmučeni in da produkcija bojne opreme pada. To je deloma posledica podhranjevanja in dolgih delovnih ur. Že to, da Hitler poziva Nemce v tujini, naj se vrnejo domov, in išče delavce v nevtralnih državah, je dokaz, da jih nujno potrebuje.

CIO NAZNANIL ORGANIZATORIČNO KAMPANJO

Široko polje med federalnimi uslužbenci

UNIJA ODLOŽILA OKLIC STAVKE

Washington, D. C., 3. nov.—Vodstvo Kongresa industrijskih organizacij je naznanilo organizatorično kampanjo med federalnimi uslužbenci, da potegne čez milijon delavcev v unijo United Federal Workers of America.

"Odkar je bilo razglašeno izjemno stanje v zvezi z izvajanjem programa narodne obrambe, se je število federalnih uslužbencev povečalo na 1,250,000," pravi naznanilo. "To pomeni, da je federalna vlada postala največji delodajalec v deželi in CIO se je odprlo široko polje za organiziranje delavcev. Kampanja se bo vodila na način, ki bo pospešil, ne zavrl, izvajanje obrambnega programa v vseh ozirih. Vodstvo CIO je uverjeno, da federalni uslužbenci potrebujejo organizacijo prav tako kot delavci, ki so uposleni v privatnih industrijah. Njihove plače so nizke in v mnogih slučajih pod stopnjo dostojnega življenskega standarda."

Buffalo, N. Y., 3. nov.—Letalska divizija avtne unije CIO, katere člani so uposleni v tovarnah Bell Aircraft Corp., je odložila oklic stavke. To se je zgodilo na priporočilo federalnega posredovalnega odbora, ki je posegel v spor med unijo in korporacijo. Glasovanje, pri katerem se je večina delavcev izrekla za oklic stavke, je bilo odrejeno pred dvema tednoma.

Unija, ki ima pogodbo s korporacijo in trdi, da predstavlja 90 odstotkov izmed 10,500 delavcev, uposlenih v tovarnah v Buffalu in Niagara Fallsu je odredila glasovanje glede oklica stavke, ko je korporacija odbila zahtevo glede zvišanja plače za 20 centov na uro, zaprte delavnice in zvišanja minimalne plače na 75 centov na uro. Korporacija ima za $150,000,000 vladnih naročil.

Pittsburgh, Pa., 3. nov.—Pokrajinski urad federalnega delavskega odbora je naznanil zaslišanje glede spora, ki je nastal med korporacijo Carnegie-Illinois Steel in mornarsko unijo, katere člani so zaposleni na parnikih, ki dovažajo železno rudo za jeklarne te korporacije. Zaslišanje je bilo odrejeno, ko je unija zapretila z oklicem stavke.

Obrežna straža v drugem območju

Ladje pod kontrolo mornaričnega departmenta

Washington, D. C., 3. nov.—Predsednik Roosevelt je odredil transferiranje obrežne straže v področje mornaričnega departmenta. Doslej je spadala v področje zakladnega departmenta.

Samo vsebina odredbe brez pojasnila je bila objavljena. Obrežna straža je bila dodeljena bojni mornarici v prvi svetovni vojni, ko se je Amerika postavila na stran zaveznikov in napovedala vojno Nemčiji. Straža razpolaga z okrog 500 ladjami vseh vrst in ima 1350 častnikov in 15,000 mož. To število ne uključuje civilnih uslužbencev, ki je ob koncu fiskalnega leta znašalo 4000.

Obrežna straža že operira v vodah pri Islandiji, danskem otoku, ki so ga zasedle ameriške in angleške čete. V teh vodah so nemške podmornice napadle že tri ameriške bojne ladje in eno izmed teh potopile. Roosevelt je izdal odredbo v smislu zakona, ki je bil sprejet v kongresu l. 1915 in amendiran v juliju tega leta.

Židje ne smejo zapustiti svojih naselbin

Krakov, Poljska, 3. nov. — Židovske četrti so edini prostor v neokupiranih poljskih krajih, v katerih morajo bivati židje. Odhod iz teh četrti se kaznuje s smrtjo, se glasi dekret, ki ga je objavil list Cracauer Zeitung. Dekret je izdal nemški governer Hans Frank.

Japonci zapuščajo kitajsko provinco

Čungking, Kitajska, 3. nov. — Tu poročajo, da Japonci zapuščajo provinco Honan in Čengčov, važno železniško mesto, in da so v bitkah s Kitajci utrpeli velike izgube. Kitajske armade so prodrle osemnajst milj daleč v vzhodni smeri in se približali Rumeni reki.

Svoboda tiska!

Naciji pobili čez tisoč upornikov

Domače vesti

Milwauška vest

Milwaukee.—Dne 28. oktobra je naglo umrla za krvotokom Josipina Kumprej, stara 72 let in rojena na Ljubnem v Savinjski dolini na Spodnjem Štajerskem. V Ameriki je bila 34 let in tukaj ne zapušča bližnjih sorodnikov. Pogreb ji je oskrbel Ermenčev zavod.

Iz Minnesote

Ely, Minn.—Te dni je po enomesečni bolezni umrl Jakob Varoga, star 57 let in doma z Morosta pod Ljubljano. V Ameriki je bil 34 let in tu zapušča ženo, tri sinove in tri hčere, v Pittsburghu dva brata, v starem kraju v Ljubljani pa tudi brata Janeza, ki je bil nekoč naseljenec v Pittsburghu. Pokojnik je bil aktiven na polju Slovenskega narodnega doma. — Dalje je umrl star naseljenec Jurij Ban, star 72 let in doma iz Tribuč v Beli Krajini. Oba sta bila člana ABZ.

Nov grob v Kansasu

Arma, Kans.—Po kratki bolezni je tukaj preminul Frank Povše, star 75 let in rojen nekje na Dolenjskem. V Ameriki je bil 34 let in zapušča sina ter tri hčere. Pred petimi meseci je bil še član SNPJ in tedaj je vzel odpravnino.

Iz Clevelanda

Cleveland.—Po kratki bolezni je 31. okt. umrl Frank Nose, star 67 let in rojen v Tisovcu pri Strugah, Ribnica na Dolenjskem. V Ameriki je bil čez 40 let in tu zapušča omoženo hčer in brata. Bil je član društva 173 SNPJ.

Iz Pennsylvanije

Rockingham, Pa.—Dne 20. oktobra je tukaj umrl Anton Slamič, star 62 let in rojen v Vertovinu pri Vipavi na Primorskem. V Ameriki je bil okrog 30 let in svoječasno je bil član SNPJ.

Citrin hvali dogovor z Rusijo

Agitacija za reorganiziranje vlade

London, 3. nov. — Walter Citrine, tajnik Kongresa strokovnih unij, ki se je pravkar povrnil iz Rusije kot načelnik delavske delegacije, je pohvalil sklenjeni dogovor in izrazil upanje, da bo ojačil in utrdil vezi med angleškimi in ruskimi delavci. On je dalje rekel, da bodo sovjeti vztrajali v borbi proti Hitlerjevi vojni mašini.

Agitacija za premešanje Churchillovega kabineta se nadaljuje. Publikacija Sunday Pictorial predlaga odstranitev vseh članov razen Bevina in lorda Beaverbrooka iz vlade. Za obrambnega ministra naj bi bil imenovan general Archibald P. Wawell, za zunanjega ministra pa Stafford Cripps, poslanik v Moskvi, ki je pravilno ocenil sovjetsko oboroženo silo.

Samuel Hoare, poslanik v Španiji, je v svojem govoru na univerzi Reading dejal, da mora Velika Britanija uveriti svet, da ne bo poražena v tej vojni in da bo izšla iz nje kot zmagovalka. Pokazati mora svetu, da je nepremagljiva na morju, kopnem in v zraku.

Hoare, bivši zunanji in notranji minister, je sklenil pakt z Lavalom, bivšim francoskim premierjem, katerega pa je parlament zavrgel. Ta pakt je sankcioniral Mussolinijev napad na Abesinijo.

Srbski rebeli kontrolirajo podeželske kraje

KAOTIČNO STANJE V JUGOSLAVIJI

Berlin, 3. nov.—Najmanj 1082 oseb je bilo ustreljenih in obešenih v podjarmljenih deželah od 22. junija, ko je Nemčija napadla Rusijo, ker se niso hotele ukloniti nacijskim avtoritetam. To je razvidno iz poročil o eksekucijah, ki so bila pravkar objavljena.

Število žrtev nacijskega terorja je najbrže večje. Poročila namreč ne omenjajo eksekucij mnogih ljudi, o katerih so listi pisali, da so bili obsojeni v smrt na obravnavi pred vojaškimi sodišči. Iz poročil ni razvidno, ali so bili obsojenci ustreljeni ali pomiloščeni.

Najbolj močan odpor proti nacijski nadvladi, če se sodi po številu eksekucij, vodijo srbski četniki. 345 četnikov je bilo ustreljenih in obešenih, ker niso hoteli "kooperirati" z naciji. Poleg Srbov je bilo ustreljenih 254 Hrvatov. Skoro vsi so bili označeni kot "komunisti".

Na odredbo Reinharda Haydricha, poglavarja Češke in Moravske, je bilo usmrčenih najmanj 195 Čehov, večina zaradi ekonomske sabotaže.

Istanbul, Turčija, 3. nov.—Konzul neke nevtralne države, ki je dospel sem iz Budimpešte, je dejal, da v Jugoslaviji prevladuje kaotično stanje, ki se lahko primerja dobi v srednjem veku. Srbski četniki imajo popolno kontrolo v podeželskih krajih. Mesta, v katerih so osiščne vojaške posadke, so oblegane trdnjave in potovanje zunaj teh mest ni varno brez spremstva.

Konzul je orisal nevarnost potovanja po osišču okupiranih deželah zaradi sabotaže na železnicah in napadov na vlake. Iz tega razloga ni hotel vzeti svoje žene in otrok s seboj. Vlaki ne vozijo redno, temveč le takrat, ko ugotove, da proge niso razdejane. Potovanje iz Budimpešte v Istanbul, ki bi moralo trajati dva dni, je trajalo devet dni. V Belgradu je moral ostati 24 ur, dokler niso popravili železniške proge.

Bern, Švica, 3. nov.—Izgleda, da je protinacijska propaganda med delavci v balkanskih deželah, katere naciji vabijo v Nemčijo, da nadomestijo nemške, ki so bili poslani na fronte, učinkovita. Mnogo delavcev je zavrnilo povabilo.

Nemški list Donau Zeitung, ki izhaja v Belgradu, je objavil apel na Srbe. "Ne verjemite lažem, ki jih razširja sovražna propaganda," se glasi apel. List omenja govorice, da delavci, ki odidejo v Nemčijo, ne morejo poslati zaslužka svojim družinam doma. V apelu je rečeno, da so srbski delavci v Nemčiji poslali $36,000 svojcem v šestih tednih.

Vichy, Francija, 3. nov.—Notranji minister poroča, da se je pripetilo pet incidentov v zvezi z demonstracijami proti nacijski strahovladi. General Charles de Gaulle, vodja vseh svobodnih Francozov, je apeliral na francoske delavce, naj drže roke križem pet minut v znak protesta proti eksekucijam talcev.

Incidenti so se pripetili v Havru, Mon Beliardu, Longwyju, St. Nicholas du Pontu in Epinalu. Okrog sto oseb se je zbralo pri vojaškem spomeniku v Havru in demonstriralo, toda aretiran ni bil nihče. V St. Nicholas du Pontu so stavkarji prerezali električno žico v premogovniku.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (November 30, 1941), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

138

Glasovi iz naselbin

O sedajnosti in preteklosti

Elisabeth, N. J.—Pri nas na vzhodu imamo še toplo vreme in mraz še ni pomoril cvetlic po vrtovih. Kakor pišejo z zapada, so tam v nekaterih krajih že dobili sneg. Tovarne delajo vse, mladi fantje pa odhajajo k vojakom drug za drugim, kar nam obuja spomine na prvo svetovno vojno. Čas je hitro potekel. Pred 23 leti so bili še majhni otroci, danes se pa ločijo od nas. Takrat nismo verjeli, da jih kaj takega čaka, ko dorastejo in se poslove od nas žalostnih staršev. A na svetu vse pride.

O zadnji konvenciji SNPJ mnogo čitamo, tudi to, da je v Pittsburghu vse zakajeno od dima, katerega bruhajo tovarne iz svojih dimnikov. Tako je bilo tudi v zadnji svetovni vojni. Takrat sem videla "zakajeni Pittsburgh", ko smo prišli iz Leadvilla, Colo. Bilo je leta 1917, v mestu vse polno vojaštva, da ni bilo mogoče dobiti prenočišča. Z otrokom sem čakala v "movieju", moj mož pa je iskal prenočišča. K sreči je naletel na nekega Slovenca, ki je bil sprevodnik na pouličnі.

Tisti človek, po imenu Konrad, je ravno šel z dela in je nas vzel na svoj dom. Stopil je z možem v gledališče, mi vzel iz rok dete in dejal: "Pojdite z menoj, pri meni boste prenočevali." Šli smo z njim na poulično. Ko pridemo do hriba, nam pravi, da bomo šli 250 stopnic visoko na hrib. On je nesel otroka, midva z možem pa prtljago. Težka je bila tista pot na Kalvarijo. Predno smo prišli do njegovega doma, sem bila tako izmučena, da se še danes spominjam. Ne, tiste stopnice niso za nas in jih ne morem pozabiti.

Ako Konrad še živi na tisti Kalvariji s svojo družino, mu še danes kličem: Hvala za posteljo in postrežbo v tistih težkih urah mojega prihoda iz daljne Colorade. Dete, ki ga omenjam, je moja hčerka, sedaj Mary Pazdirc, ki za naše društvo 540 večkrat piše v Prosveti na angleški strani.

Na konvenciji je naše društvo zastopal J. Čebular iz Philadelphije. Nas v Elizabethu bo obiskal 9. novembra na prihodnji seji in poročal o konvenciji. Torej člani, pridite vsi na prihodnjo sejo ob 2. popoldne v navadnem prostoru.

Hvala vsem delegatom, ki so obdržali ime SNPJ. Ne bilo bi pravilno niti lepo, če bi poteptali svoje ime, pod katerim Slovenska narodna podporna jednota že 37 let ponosno koraka naprej in se je razvila v največjo slovensko podporno organizacijo. Čast vam vsem, ki delujete za našo veliko SNPJ.

Agnes Pasarich, 540.

O delu, lovcih in drugem

Pikeview, Colo.—Ker me večkrat kdo pobara, kaj je z menoj, da se več ne oglasim v listu, bom torej zopet nekaj napisal za našo Prosveto. Pričel bom z delom. Delamo skoro vsak dan, kar nas dela pri nakladalnih strojih. Kar je ročnega dela, pa poleti nič ne delajo in tudi zdaj bolj malo. Seveda gledajo bossi pri "loaderjih", kot povsod, da čim več iz nas trpinov izvlečejo.

Ker je delo pri "loaderjih" zelo nezdravo radi prahu in dima od smodnika, se večkrat podam z avtom v hribe, da se naužijem dobrega zraka. Visoko v gorah lahko ves dan hodim in z lahkoto diham, ali ko pridem na delo, mi pa sape zmanjkuje. Če bi kdo napravil tako vrečo, da bi lahko v njo nalovil svežega zraka in bi ga vdihaval, kadar bi ga potreboval, bi bilo neprecenljive vrednosti za nas premogarje.

Ker je veliko radovednežev, ki žele videti, kako se koplje premog, sta nas zadnjo pomlad obiskala tudi dva vladna detektiva. Bila sta na našem šihtu in sta prišla z delavcem, ki jima je vse razkazal. Bila sta zelo prijazna in starejši precej zgovoren. Mlajši je bil star okrog 30, starejši pa okrog 60 let. Ker smo se mnogo pogovarjali, smo prišli tudi na vojno. Starejši je rekel, da je prepričan, da Hitler ne bo zmagal, sploh ne sme zmagati za nobeno ceno in da bomo že mi Američani gledali s tisoči tanki in bombarji in topovi, da osvobodimo zasužnjena ljudstva v Evropi izpod Hitlerjeve pete.

Kakor vidimo, se bombarji, tanki in topovi že vale iz tovarn. Samo da bi ne bilo prepozno. Uboga ljudstva Evrope, uboga Jugoslavija, uboga naša lepa Slovenija, koliko trpiš pod tujčevo peto! Nikdar nisem mislil, da jih bo kaj takega doletelo. Oče mi je pred Hitlerjevo invazijo pogosto pisal, sedaj pa ni nič več glasu od njega. Že dvakrat sem mu pisal po invaziji, pa ni pisem nazaj niti glasu od njega. Mogoče so tudi njega v Srbijo poslali, ker so vsega zmožni. Toda enkrat se bo že maščevalo nad njimi.

Zdaj pa nekaj o lovu. S sinom sva šla letos zopet na lov po srnjake. Ker sin dela v kamnolomu v Glenwood Springsu, je kar od tam prišel na dogovorjeno mesto — v White River National Forest. Iz Glenwood Springsa do tega gozda je 50 milj, od nas pa 272 milj. Seveda je to paradiž za lovce, ker je dosti zverine. Škoda, ker ni bil z nama tudi Anton Valentinčič iz Middlesexa, Pa. Ker je dober strelec, bi gotovo tudi on dobil rogača. V tem kraju niso samo srnjaki, marveč tudi jeleni in črni medvedi.

S sinom sva se kar s srnjaki zadovoljila. Jaz sem šel čakat rogača na moj stari prostor, kakor vsako leto. Že prvi dan lova okrog desete ure se prikaže pred menoj sovražnik z napetimi rogami. Jaz pa z napeto puško kalibra 30-06, pomerim dobro — pok! in sovražnik je bil na tleh.

Drugi dan greva s sinom ravno na isti prostor (približno eno miljo v hrib od kempe). Sinu pravim, da ga bova kar tukaj počakala, bo že še eden prišel. Ker sem imel že svojega rogača, mu pravim, če pride danes drugi naokrog, bo pa njegov. Če ga bom jaz prej zagledal kot on, mu ga bom pokazal in on naj strelja. Bom imel mnogo špasa s tem. Sin mi pravi, ker je že okrog devetih zjutraj, da bo šel malo naprej v hrib in ga tam čakal. Ravno takrat pa pride okrog hriba rogač. Mu ga hitro pokažem, češ tukaj je tvoj rogoč, le po njem! Komaj sem izgovoril, je že zagrmelo in rogač je ležal na tleh. To je bilo veselje, ker sovražnik je bil premagan.

Bila sva še en dan v kempi, da sta se srnjaka dobro ohladila. Ker je vreme slabo kazalo, sva sklenila, da greva domov s plenom. Proti večeru je res pričelo deževati, ponoči pa snežiti; snežilo je tako, da je na tistem kraju zapadlo dva čevlja snega.

Tukaj dam lovcem par nasvetov: Prvič ne strelja, prej v nobeno premikajočo stvar, da se prepričaš, kaj je; drugič nosi rdeč sweater in rdečo kapo; tretjič ne delaj šuma in ne išči preveč srnjaka, marveč si poišči prostor, koder srnjaki hodijo in ga tam počakaj. Če bi slučajno koga zalotil v hrbih sneg, ne zapusti avta v snežnem viharju, ker se lahko zgodi, da se izgubiš.

Tukaj se je pripetil slučaj, da se je eden podal iskat pomoči, ker mu je avto obtičal v snegu. Avto so našli takoj drugo jutro, njega pa je iskalo okrog 200 ljudi, a ga še do danes niso našli, dasi je preteklo že tri tedne. Tudi $500 nagrade je obljubljeno onemu, ki ga najde. Torej bodite previdni in ne pokvarite si veselja.

Naj naznanim našim prijateljem in sorodnikom, da je odšla naša hčerka v Washington, D. C. Tukaj je hodila v trgovsko šolo (Business College) in potem vzela "civil service examination." Napravila je izpit, tako da jo je Stric Sam poklical na "defense work". Z ženo sva zelo žalostna, ker je tako daleč od nas, pa tudi ponosni smo nanjo. Od tukaj se jih namreč veliko šola, toda samo ona je bila poklicana v Washington. Velikokrat je rekla, da bo šla predsednika pogledat.

Zahvalim se njeni teti Juliji Sitter v Chicagu, ker je šla na postajo z avtom in jo peljala na dom moje mame, da je videla svojo staro mater v Chicagu. Ker vem, da ima domotožje, ker prej še ni bila po svetu, in ker bi ji mogoče kdo od mladih članov hotel pisati v angleščini, je tukaj njen naslov: Frances Sikole, 3555 Homead Pl. N. W., Washington, D. C.

Ker se je ta dopis že precej zavlekel, naj končam. Antonu Valentinčiču želim velikega rogača. Rad bi imel njegovo sliko z rogačem, jaz pa mu v zameno pošljem dve. Rad berem njegove dopise, kakor tudi od Therese Dušak in tudi Milan Medvešek je prav dobro pogodil svojo povest. Pozdrav vsem čitateljem Prosvete širom Amerike.

Frank Sikole, 94.

Adamičeva "Two-Way Passage"

Chicago.—V Prosveti je bilo že omenjeno, da je Louis Adamič spisal novo knjigo pod imenom "Two-Way Passage (Vožnja na obe strani ali bolje Vrnitev)." Ker sem že prej dobil "prospektus", v katerem sem čital, da pisatelj razpravlja o reorganiziranju povojne Evrope in da njegov načrt zna vzbuditi veliko pozornost v deželi radi briljantne ideje, sem kar "težko čakal", kot pravimo, da je knjiga izšla, ker mi pač vprašanje, kaj bo po vojni, kako bo Evropa reorganizirana, najbolj vre po glavi.

Ko sem šel oni dan v "Loop", sem kupil knjigo ($2.50) in s čitanjem napravil skoraj tak rekord kot pisatelj: on jo je spisal v malo več kot treh tednih, jaz sem jo pa skoraj vso prečital prejšnjo soboto zvečer—dodelal sem jo v par urah naslednji dan.

Knjiga je zelo zanimiva, kot so navadno vsa Adamičeva dela, vendar pa do zdaj še ni užgala "prerijskega požara" v deželi, in tudi dvomim, da ga bo. Vsaj do sedaj, kot izgleda, se je izogibajo poklicni kritiki, menda zato, ker je predmet, kot tudi Adamičev načrt za ozdravljenje na smrt bolne Evrope, zelo "touchy". Vidiš bolnika, veš, da je skoraj neozdravljivo bolan, toda imaš pomisleke v predpisano kuro, še večje pa v sugestirane "zdravnike" — ameriški Willkieji za Nemčijo, Knudsen za škandinavske kraje, Roglji za Jugoslavijo itd.

Ne rečem, da bi bili sugestirani "zdravniki" slabši od onih "državnikov" — zdaj večinoma v pregnanstvu ali pa v Hitlerjevi službi ali v ječah — ki so zapasli povojno Evropo in gnojili fašizmu, ako ne celo sodelovali z njim in ga uvajali v domačih deželah. In kot Adamič sugestira, mnogi "državniki" invadiranih držav spadajo v ječo, oziroma v Londonu zdaj "predstavljajo" pogažene narode radi okolščin, ker nimajo "njih" ljudstva prilike, da bi jih pognala iz (pregnanskih) vlad z glasovnico. Take državnike bi torej lahko nadkrilili, bodisi v poštenosti ali zmožnosti, tudi ameriški kapitalistični politiki a la Willkie, etc.

Sicer ni to glavni ali najglavnejši point te Adamičeve knjige, kot jo jaz razumem. Njegov glavni point, zanešen v zadnjem delu knjige, je v tem, da se Amerika ne samo ponudi Evropi za zdravnika, marveč se tudi odloči v svojem lastnem interesu, da "pograbi bika za rogove", kot pravijo Američani, in Evropo po tej vojni definitivno ozdravi. V to svrho naj na stran porine tudi Anglijo z motivacijo, da je ona veliko kriva evropske anarhije in evropskih vojn s svojo večstoletno politiko "balance of power" — ravnovesje sile — kot tudi za pojav in utrditev Hitlerja v Nemčiji.

Kako naj Amerika ozdravi Evropo? S prenešenjem ameriške revolucije (1776) preko velike "luže" in z ustanovitvijo Združenih držav Evrope, katere naj tvorijo evropske federacije ali podfederacije. Adamič je prepričan, da bi se tlačeni narodi v Evropi z velikim navdušenjem oprijeli te ideje in sledili podvzetju Strica Sama kot pridni otroci.

Ta osnovna ideja je briljantno orisana v podpoglavju "Midsummernight's Dream I", kjer Stric Sam bere levite Johnu Bullu, mu pojasnjuje svoje težnje in načrte za ozdravljenje Evrope. To konferenco med Stricem Samom in Johnom Bullom je pisatelj dramatično postavil na visoko morje: vrši se na Rooseveltovi jahti v bližini Islandije. Stric Sam v klasično-preprostem pa lepem jeziku "pridiga" Angliji in ji razlaga svoj osnovni načrt. Ona mu od začetka skuša ugovarjati, ko ji pravi, da bo morala ostati na strani pri reorganizaciji Evrope in njemu slediti, ker nji evropska ljudstva ne zaupajo, najbolj pa se jo boje Nemci, ker sumijo, da bi jih osedlala še s stokrat slabšim mirom od versajskega; toda proti koncu njegove pridige se uda in postane še navdušena za Uncle Samov načrt.

V tem podpoglavju je pisatelj pokazal globoko razumevanje evropskega bolnika, vzrokov njegove bolezni in tudi predpisal kuro ali zdravila, katera edina jo morejo postaviti na noge in jo ozdraviti usodnega šovinizma, kronične anarhije in vojne vsakih deset let. Ena izmed glavnih hib te knjige je, da pisatelj ni tega bolj poudaril, marveč je zasenčil to osnovno idejo z manj važno, dasi bolj originalno idejo, ki je orisana kot njegova "povsem nova" misel v podpoglavju "Midsummernight's Dream II".

V tem podpoglavju avtor riše **metode**, po katerih naj Amerika ozdravi Evropo. In tukaj je po mojem mnenju splezal preveč daleč na vejo, ki se lahko odlomi, ali pa ga veter strese z nje. Osnovna misel tega poglavja, ki ga je menda tudi pognala k pisanju te knjige in ga gonila s tako silo, da je delo skončal (nad 300 strani) v malo več kot treh tednih, je 1), da ameriška vlada tukaj, na ameriških tleh, formira provizorične vlade za vsako podjarmljeno evropsko državo in seveda tudi za Nemčijo in Italijo; 2), da te vlade v nem tvorijo priseljenci ali tomci priseljencev — prv lahko tudi šesta generacij iz prizadetih držav, kakor begunci; 3) sestavi naj arm v pretežni večini iz sinov seljencev, ter jo po konc klanja pošlje v Evropo, kje skrbela za red in gledala nihče ne sabotira AMERIŠ GA NAČRTA in prepisov A RIŠKIH ZDRAVNIKOV (p zoričnih vlad pod ameri vodstvom). Zaeno s svojo ganizacijsko ekspedicijo bi rika seveda poslala v Evrop veža, zdravil itd., kolikor bi mogle ladje voziti.

Nekateri kritiki so to A čevo idejo krstili kot "sa Da je ta načrt drzen in v cejšnji meri, toda ne popol "nepraktičen", je resnica. praktičen in "sanjaški" se n di v tem, ker ne verjamem so priseljenci, njih sinov hčere in potomci iz druge a te generacije poklicani ali b di sposobni ustvariti NOVO ropo, Evropsko federacijo; in **mora** biti—in bo tudi— vsem delo Evropcev samih. rika lahko sodeluje. Še ve mojem kot po Adamič prepričanju mora dati tudi CIATIVO za REKONSTR CIJO Evrope in sicer na kot je to avtor tako brilj orisal v podpoglavju "Mi mernight's Dream I". To storiti tako v interesu svoje ne bodočnosti kot v interes dočnosti Evrope. Vsi vem je ugled Amerike v Evrop sebno pa med tlačenimi in nimi ljudskimi masami, iz velik, danes najbrže še vec je bil pred to vojno.

Za svojo osebo sem prepričan, dasi lahko v ako bi Amerika **dela inic** za sestavo načrtov za reor ziranje Evrope v slupno rativno državo, bodisi na gi švicarskega državnega ja ali z eno samo federalno do brez federacij, ter ta **raznesla** po vseh krajih E predvsem pa v Nemčiji, da elektriziralo Evropo in jo nilo v revolti in hitleriz bilo veliko prej konec kot samo z orožjem. Sploh je še vprašanje, če bo mogoč lerja poraziti samo z mor orožjem, pa magari če Am ne izdeluje nič drugega bombnike, tanke, topove, cijo in ladje. Adamič zelo darja, da je treba Nemce niti od Hitlerja in sploh o cijske mašine; to je mogoč seči le s takim načrtom, tudi Nemcem zagotovil "čen" mir in boljšo bodočno se jim obeta pod nacizmom kler ni zabita ta zagozda Hitlerja in nemško ljudst je danes hočeš, nočeš, mor cistično, toliko časa tudi gledov za Hitlerjev poraz.

Koliko uspeha bo Adamič s svojo knjigo, je danes še šanje. Bojim se, da z njo zanetil prerijskega požar deželi, ki bi se oprijela nj Ideje, orisane, kot že reče podpoglavju "Midsummern Dream I (Sen kresne n Vzroki so skoraj na dlani. klonili bodo Idejo dominant rijski in lahko tudi napol gresivni" krogi v oteh ta v vojnem in protivojnem ru. Odklanja jo tudi ofi Anglija in tudi med neofi Anglijo ni nobenega nav nja do danes zanjo, čeravno ja evropske federacije ni (O tem je zelo zanimiv in čen članek v oktobrski št revije Common Sense izpo resa bivšega avstrijskega ogrskega grofa Calergija, nega zagovornika evropske racije po zadnji vojni, to Evropa ostala gluha za nj ideje.)

Glavna hiba te Adam knjige po mojem mnenju n govo "sanjaštvo", marveč enostranost. Skoraj tri če knjige je posvečene materi katerim Adamič gradi f ment svoji Ideji: dokazo in poudarjanju, kako zelo j raj sleherni Američan mi sko potegnjen v Evropo, gredo tamkaj "berserk" blaznico. In to enostavno i loga, ker prvič je skoraj en tjina ameriškega prebiv priseljenska in torej po n nju in po vezeh več ali zvezana s "staro domov pa tudi tretje ali pete gen je imajo pod kožo še prece patij do dežel, iz katerih s

(Dalje na 3. strani)

Ruski topničarji pri protiletalski bateriji na vlaku, ki vozi proti fronti.

Demokratični novi red

Ko je pred nekaj dnevi Eleanor Roosevelt, predsednikova žena, govorila v Chicagu v nabito polnem koncertnem gledališču in toplo zagovarjala civilne svobodščine, je tudi poudarila novi demokratični družbeni red, ki ima priti v bližnji bodočnosti in nadomestiti totalitarsko gospodarsko in socialno perverznost, katera se izvaja v Evropi in katero bi nacisti in fašisti na eni strani in komunisti na drugi strani radi uveljavili po vsem svetu.

Kaj je s tem mislila? Kaj s tem mislijo vsi oni, ki napovedujejo in zagovarjajo demokratični novi red?

Nazadnjaški ameriški tisk, ki strastno zagovarja umirajoči red privatnega kapitalizma in "žilavega" gospodarskega individualizma, ima vedno pripravljen odgovor na gornje vprašanje. Gospodarjem tega tiska je vsak novi red—fašizem ali nacizem ali komunizem ali socializem, kar jim je eno in isto in vse te nazive zamenjavajo poljubno kakor jim bolj kaže. Na primer čikaška Tribuna, katera kar smrdi po trohnobi starih ekonomskih in socialnih dogem, enostavno naziva Rooseveltov "new deal" enkrat fašizem, drugič komunizem, tretjič državni socializem, četrtič diktatorizem to in diktatorizem ono, hkratu pa tuli, da Roosevelt zato tišči Ameriko v vojno, da bo potem to vojno izrabil za popolno transformacijo reda "svobodne ameriške ekonomije" v nekak ameriški hitlerizem ali stalinizem ali diktatorični marksizem. . .

Ameriški ekonomski in socialni reakcionarji namreč istovetijo svoj red privatnega kapitalizma z demokracijo. Ker se niso—kakor proverbialni Burbonci—v zadnjih sto letih ničesar naučili, zato še danes sanjajo o gospodarskem individualizmu, ki je bil v Jeffersonovem času pred 150 leti res istoveten s takratno primitivno politično demokracijo, katerega pa že davno ni več. Z njihovega stališča živi demokracija z njihovim kapitalističnim redom—in če pade ta red, je tudi demokracije konec. O kakšnem demokratičnem novem redu oni nimajo pojma in enostavno nočejo ničesar slišati o njem. Z reakcionarji je nemogoče argumentirati, ker oni vidijo le svojo svobodo, svojo demokracijo in—kar je glavno—le svoje dogme.

Mi in vsi oni, ki z nami vred napovedujejo in zagovarjajo demokratični novi red, mislijo s tem novim redom—raztegnitev demokracije na gospodarstvo in socialne odnose. Privatni kapital mora biti demokratiziran. To se pravi, da mora kapital priti pod kontrolo—kontrola je bolj važna kot pa aktualna posest—vseh onih, ki proizvajajo kapital in ki ga potrebujejo za svoj obstoj.

Mi ne vemo, kako si Rooseveltova žena, kako si Roosevelt in ostali newdealski voditelji predstavljajo demokratični novi red in kako daleč so pripravljeni iti za dosego tega reda—dobro pa vemo, kako si mi predstavljamo ta red.

Demokratizacija kapitala in gospodarstva sploh je po naši sodbi istovetna s socializacijo kapitala in gospodarstva—to je pa popolno nasprotje fašizmu, nacizmu, komunizmu in vsakemu diktatoričnemu kolektivizmu, ki centralizira vso oblast in vso kontrolo nad kapitalom v politično-militaristični birokraciji. Fundamentalna razlika med nacifašistično in komunistično socializacijo ter med demokratično socializacijo je ta, da demokracija bo socializirala kapital, nacifašizem in komunizem sta pa socializirala ljudi. To je razlika!

Ekonomska in socialna demokracija je isto kot je v teoriji socializem, kakor so stari in izkušeni socialisti zadnjih pet desetletij razumeli socializem; oni so v govoru in tisku vedno in povsod poudarjali demokracijo kot sredstvo za dosego socializma in kot podlago socialističnega reda. V socializmu so torej razumeli demokratični socializem.

Ruski komunisti so prvi diskreditirali besedo "socializem" s svojo nasilno, diktatorično in birokratično taktiko, še bolj pa so to besedo diskreditirali nemški nacisti, ki so svoje barbarstvo tudi krstili s "socializmom." Kje je še iskren in pošten socialist, ki se bo še nadalje držal te besede, katera danes odeva največji in najhujši strup?

Da bo razlika med smrtonosnim strupom in pravim zdravilom jasna, so vsi demokratični socialisti danes prisiljeni poudarjati demokracijo in nazivati nov socialni red—socialno demokracijo. Nov red mora biti najprvo in na vsej črti demokratičen. Če to ne bo—ne bo nov in ne bo red.

PRED DVAJSETIMI LETI

(Iz Prosvete, 4. novembra 1921)

Domače vesti. Jugoslovanska socialistična zveza je doslej poslala $2300 za stradajoče v Rusiji, kolikor je nakolektala med slovenskimi delavci v Ameriki.

Delavske vesti. V Clevelandu so zastavkali razvaževalci mleka.

Iz inozemstva. Vlade antante se pogajajo s Portugalsko za deportiranje Karla Hasburga in njegove žene Cite na otok Madeiro.

Sovjetska Rusija. V Ukrajini se pojavljajo praske z ostanki belih čet.

Kri ni voda! Odpri roke, odpri srce, otiraj bratovske solze! Darujte v sklad slovenske sekcije Jugoslovanskega pomožnega odbora!—

Vesti iz podjarmljene stare domovine

Nova izjava hrvatskega bana

Montreal, 23. oktobra (JČO)—Veliki dnevnik The Montreal Daily Star je priobčil danes novo izjavo bana Hrvatske dr. Ivana Perišića pri njegovi vrnitvi iz Schumacherja v Montreal. Dnevnik prinaša izjavo s sledečimi besedami:

"Za hrvatski narod so hrvatski Quislingi prav tako del skupnih sovražnikov, kakor sta Hitler in Mussolini.

Vesel sem, da vam lahko povem, da so Hrvati v Kanadi zelo zadovoljni z življenjem v Kanadi. Srečal sem mnogo Hrvatov, ki so služijo v kanadski vojski in govoril s Hrvati iz Nove Zelandije, ki se vadijo s kanadskimi vojaki. Zelo so zadovoljni z življenjskimi razmerami v novi domovini."

Govoreč o letalstvu je dr. Šubašić dejal, da je zelo ponosen, da je Hrvat v Angliji dobil visoko odlikovanje za junaško borbo v zraku proti nemškemu sovražniku.

"Hrvati pod britansko zastavo želijo zvesti državljani svoje nove domovine. Govoril sem s mnogimi hrvatskih rodoljubnih drugov v Schumacherju in drugje. Bil sem o njihovih javnih izjavah in spomenicah, kjer so izrazili svojo vernost in zvestobo demokratskim načelom. V njegovi prisotnosti je bila poslana brzojavka predsedniku Kingu, s katero se izraža udanost in pripravljenost za delo v britanski državni skupnosti."

"Poudarjam vse to o udanosti, ker se je mnogo govorilo in pisalo o tem v zvezi s tragičnimi dogodki v Jugoslaviji. Pravi hrvatski narod se tam bori proti napadalcem prav tako, kakor se britanski narod upira. Hrvati v Kanadi žele posebej javno pouditi svoje nasprotje s hrvatskimi Quislingi."

"Kobena žrtev ni prevelika za hrvatski narod, da se doseže zmaga Britanije, Rusije in njunih zaveznikov."

"Če sem pri tem posebej naslovil Hrvatsko, ne smete razumeti, da govorim samo za Hrvatsko, čeprav sem Hrvat. Prav tako sem Jugoslovan in kot tak govorim za vse Jugoslovane. Naši Srbi, Hrvati in Slovenci delajo za obnovitev skupne domovine Jugoslavije."

...—V...—

Vesti o Jugoslaviji iz ameriških virov

Rim, 30. okt. (JČO)—Nemci so izdali ukaz, da se morajo izseliti iz Hrvatske vsi Srbi, ki so prišli tja po letu 1919. Izgoni se nadaljujejo v velikem obsegu.

Ženeva, 30. okt. (JČO)—V zvezi z močnim odporom slovenskega naroda proti zasednim oblastem se poroča, da je bil vnovič porušen most pri Borovnici. To je bil razlog, zakaj italijanski vojaški minister ni prišel k otvoritvi ljubljanskega jesenskega velesejma, čeprav se je njegov nameravani prihod objavil; poleg tega in vsled vednih poškodb železniških prog so Italijani uvedli strožje kazni in v Ljubljani meščanstvu prepovedali pohajanje po ulicah po deseti uri zvečer.

Bern, 29. okt. (AP)—Dvesto vaških upornikov je padlo v boju z rednimi zasednimi posadkami blizu vási Belanović. Poročilo belgradskega lista Novo Vreme pravi, da so nemške čete razbile upornike in ko se je končala bitka, dobile pomoč. Ob tem so se boji prenehali, večji del upornikov je bil pobit, samo toliko "komunistov" je pobegnilo. Vest ne poroča o izgubah Nemcev.

Rim, 29. okt. (AP)—Italijanske oblasti so ustrelile danes Jugoslovana Miloša Kneževića. Obsojen je bil na smrt, ker je ena v februarju skril bombo v ljubljansko trgovsko ladjo, ki se je nato potopila, ter zato, ker je "pomagal sovražnikom". Knežević sokrivec je bil obsojen na dvaset let ječe in njegov pomočnik na šest in dvajset let.

Rim, 29. okt. (AP)—Stefani poroča iz Zagreba, da je Ante Pavelić izjavil, da postaja "sodelovanje z Italijo težavno". Dodal je, da bo želja za sodelovanje premagala. Pavelić je uradno obiskal italijanskega poslanika ob obletnici fašistovskega pohoda v Rim.

Angora, 29. okt. (NYT)—Italija je začela s terorjem v jugoslovanski Dalmaciji. Od tridesetih oseb, ki so jih prijeli prejšni teden, so jih v Splitu in v Šibeniku obsodili na smrt—vojaška sodišča—osemnajst. Ustrelili so jih, češ da so sodelovali pri četniškem gibanju. Kratkovalna postaja sporoča, da upor po vsej Dalmaciji raste, da se bojev udeležuje mnogo Dalmatincev. Bojev se udeležujejo zlasti dalmatinski mornarji in ribiči v Kotorskem zalivu ter ob črnogorski in hercegovski obali.

V Zagrebu so oblasti dale porušiti židovsko sinagogo.

V Srbiji, kjer so odprti boji med nemškimi edinicami in četniki, so predeli okrog Užic, Zvornika in Šabca spremenjeni v prava bojišča. Nemci so poostrili kazni, da zaustavijo odpor in nemire v okolici prestolnice. V Belgradu samem so Nemci zajeli še 1500 oseb in jih obdržali kot talce. Te ljudi streljajo po dvajset do dvesto naenkrat za prestopke, ki se sučejo od uboja enega nemškega častnika ali vojaka do javnih poškodb, nošenja orožja in "komunistične" propagande.

...—V...—

Govor podpredsednika jugoslovanske vlade dr. M. Kreka

London, 31. okt. (BBC—JČO)—Ob obletnici 29. oktobra 1918 je podpredsednik jugoslovanske vlade dr. Miha Krek govoril Slovencem po radiu in med drugim dejal:

"Dan 29. oktobra 1919 je bil za slovenski narod dan vstajenja.

Tretjega oktobra istega leta je Avstro-Ogrska, Nemčija in Turčija zaprosila za mir na podlagi štirinajstih Wilsonovih točk. Tri dni potem se je v Zagrebu sestalo Narodno Veče Srbov, Hrvatov in Slovencev pod predsedništvom dr. Antona Korošca in devetega oktobra je v Veče stopila srbsko-hrvatska koalicija.

V teh dneh so dr. Korošca poklicali na Dunaj in tedaj so padle zgodovinske beseda v odgovor cesarju, ki mu je ponudil federacijo: "Veličanstvo, prepozno je."

18. oktobra je predsednik Wilson sporočil zavezniškim narodom, naj sami odločajo o svoji bodočnosti. Naslednjega dne je Narodno veče sklenilo, naj se Srbi, Hrvati in Slovenci združijo v eno samo državo.

28. oktobra je Avstro-Orska priznala vse točke Wilsonovega načrta in s tem prenehala obstajati. Naslednjega dne je Narodno veče razglasilo državo Srbov, Hrvatov in Slovencev in izrazilo željo, da se država združi s Srbijo in Črno goro.

31. oktobra je bila sestavljena prva slovenska vlada pod predsedništvom Josipa Pogačnika.

Teh dni se spominjamo kakor srečnega sna, ki so za njegovo uresničenje naši dedi pripravljali, naši očetje delali in mi doživeli. To je bil pravljično lep konec mračne preteklosti v trpljenju pod tujim jarmom.

Takrat sem bil v ljubljanski bolnišnici. Na sošolkem bojišču sem bil ranjen v roko. Ležal sem in zdravniki so prihajali, govoreč o luči svobode, ki ze bliža. 29. oktobra sem pobegnil iz bolnišnice in se podal v mesto. Na Kongresnem trgu so se zbrale silne množice ljudstva. Z deželnega dvorca je govoril narodu dr. Anton Bonaventura Jeglič. Solze so se mu zasvetile v očeh, ko je z ganjenim glasom narodu povedal, da je prenehala dolžnost udanosti avstro-ogrski državi in da imamo svojo svobodno državo. V zraku so se zabliskale sablje slovenskih častnikov, ki so strgali s svojih oblek stare znake in v zraku so odmevali klici slovesne prisege zvestobe novi državi, kjer so se združili Srbi, Hrvati in Slovenci. Slovenska dekleta in žene pa so jim pripenjale trobojnice in jokale od veselja.

Vsako leto smo Slovenci praznovali ta dan. Tako tudi danes. Naj bo še tako temna, za njo pride jutranja zarja. Takrat smo bili premalo pripravljeni, pazimo, da bo zdaj drugače. Česar nismo dosegli l. 1919, moramo doseči sedaj, združenje vseh Slovencev v novi in močni Jugoslaviji. S ponosom se spominjamo slavnih slovenskih borcev za zedinjenje dr. Korošca, Jan. Ev. Kreka, dr. Tavčarja, generala Majstra, dr. Žerjava, bratov Kristanov, Pogačnika, Hribarja in vseh drugih.

Slovenci! Spet bo prišel dan 29. oktobra v novi in boljši izdaji! Spet nam bo zasijalo sonce svobode!"

Kanadski premier pri Rooseveltu

Diskuzija o obrambnih načrtih

Hyde Park, N. Y., 3. nov.—Kanadski premier W. L. Mackenzie King je odpotoval domov po dvodnevni konferenci s predsednikom Rooseveltom. Reporterjem je povedal, da je razpravljal z Rooseveltom o obrambnih načrtih na splošno in da je bila konferenca uspešna, ni pa hotel podati detajlev.

King bo danes otvoril zasedanje parlamenta v Ottawi. Vprašanje reporterjev, ali mu je Roosevelt izročil poslanico za parlament, je ignoriral.

Roosevelt tudi ni hotel podati izjave o rezultatu konference. Njegov tajnik William D. Hassett je dejal, da izjave ne bo. Po vseh sestankih, ki sta jih imela Roosevelt in King v prošlosti, je bila podana skupna izjava.

Domneva je, da sta premier in predsednik razpravljala med drugim o nadaljnjih ameriških kreditih Kanadi in kooperaciji v vseh fazah skupne obrambe Amerike in Kanade.

Nemški uradnik obsojen v smrt

Berlin, 3. nov. — Fritz Winkelmann, uradnik v departmentu, v čigar področje spada distribucija živil, je bil na obravnavi pred posebnim sodiščem obsojen v smrt. Obtožnica mu je očitala, da je prodajal živilske nakaznice. Trije njegovi tovariši so bili obsojeni v zapor od treh do desetih let.

Plače 320,000 delavcem zvišane

Washington, D. C., 3. nov. — Administracija mezdnournega zakona je naznanila, da so bile 320,000 delavcem zvišane plače ta teden v smislu odredbe minimalne plače. Ti so uposleni v petih industrijah. Nova odredba, ki je pravkar stopila v veljavo, določa minimalno plačo 40 centov na uro.

Slika kaže kanal, po katerem bo tekla voda na polje v Central Valleyju, Cal.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

šli njih predniki. In to uključuje veliko večino prebivalstva. Adamič ima nedvomno zelo dobre stike s številnimi priseljenskimi skupinami in posamezniki in pozna ta del Amerike kot najbrže nihče drugi.

Glavna hiba njegove knjige je v tem, ker je skoraj prezrl dejstvo, da so v tej deželi tudi široke plasti državljanov v vseh slojih, ki jim **predvsem** brni po glavi **bodočnost Amerike**—veliko bolj kot pa Evropa. Skrbi jih bodočnost njih domovine, če se dežela zaplete v totalno vojno. In med temi elementi niso samo burbonci a la McCormick, izdajatelj Chicago Tribune, marveč tudi iskreni demokrati in zagovorniki tlačenih a la LaFollette, Wheeler, Thomas, Hutchins, Willard, etc. Če bi bil Adamich pokazal približno enako tudi **skrbi** te struje in porabil argumente tudi s te strani za svojo Idejo, bi gotovo dobila precej več pristašev kot jih bo.

Končno rečem še to, da bi mogoče Adamič več dosegel, ako bi bil šel s svojo Idejo v magazine z milijonskimi nakladami — to sicer še lahko stori in upati je, da bo — to je s podpoglavjem "Midsummernight's Dream I"; "Midsummernight's Dream II" naj bi pa modificiral z idejami grofa Calergija, ki jih je objavil v prej omenjenem članku v Commonsensu.

Anton Garden.

Kako se je razvila "velika vas"

Cleveland.—Pred sabo imam pismo Johna Jerana, delegata zadnje konvencije iz Indianapolisa, ki me je fotografiral v Pittsburghu, ko smo čakali tri buse naših izgubljenih delegatov, med katerimi je bil tudi gl. predsednik Cainkar. John pravi: "Ako misliš, da si mrtev, le dobro se poglej in boš videl, da si še precej živ. Kar se mene tiče, še od daleč nisem mislil, da boš—ubit." Torej hvala, John, za sliko.

Hvala tudi Franku Krešmanu v Sheboyganu, Wis., ki mi je poslal pozdrave po Franku Weissu iz Clevelanda, ki je bil tam na obisku.

Sedaj vam bom pa nekaj napisal, kako je nastala naša "velika vas", ki je znana vsem našim rojakom po Ameriki in znana vam je tudi St. Clair ave., ali "Svete Klare avenu", kakor jo je krstil Terbovčev Tone.

Ko so prvič zrisali zemljevid Clevelanda, kar je bilo v poletju 1796, ni bilo našega slavnega St. Clairja na "mapi". Prva dva, ki sta izdelala načrt mesta ali vási Cleveland, sta bila Seth Pease in Amos Spafford. Napravila sta šest glavnih cest, a St. Clairja še ni takrat. Šele dvajset let poznejé so izmerili še eno cesto severno od prejšnjih od zapada proti vzhodu. To je bilo v jeseni leta 1815, ker so takrat pričeli delati še sedem glavnih cest. Takrat je bil Cleveland še "village", vas, ki je štela 100 (sto) prebivalcev. Torej vi zunanji rojaki, vedite, kako smo se mi Clevelandčani mučili, da smo ustvarili tako veliko število "človekov" — enkrat smo šteli že blizu milijona prebivalcev. Torej vedite, da smo — fantje od fare!

St. Claire ave. se je pričela tam, kjer je sedaj West 6th st. — takrat so to ulico imenovali Bank st., West 3rd pa Seneca rd. Leta 1816 so nadaljevali s sekanjem dreves in so potegnili cesto do sedanje Devete ulice (takrat Water st., ker je ob reki) in potem nadaljevali vzhodno do Devete ulice (takrat Erie st.). In tako se je St. Clair ave. takrat raztegnila preko celega mesta; široka je bila 99 čevljev, dolga pa 3267 čevljev. Seveda so nadaljevali in potegnili črto do sedanje E. 55 st. (prej Wilson ave.), kar so imenovali Glavno cesto. St. Clair ave. so imenovali le do E. 9th st., tam, kjer krene nekoliko na levo.

Potrebna je bila tudi šola in leta 1816 so jo zgradili na St. Clairju. Stala jih je velikansko vsoto $198.70. Ob cesti so napravili tudi ograjo in svežo do šole.

Na zapadni strani na koncu St. Clairja so si ohranili precej prazne zemlje za igrišča in cirkuse, kakor tudi za one, ki so kazali, kako se hodi po napeti vrvi ali žici in za razne druge igralce, ker takrat je ni bilo Slovenskih domov (ti so prišli nekoliko pozneje). Takrat so kazali kače, medvede divje mačke in tudi turnali so se, in vse to za kvoder, kakor še danes.

Nekateri tedanji naseljenci so bili: John in Elizabeth Holm Blair—mrs. Blair je bila znana radi njenega lepega vrta, na katerem so bila krasna drevesa in hodniki z gredami cvetlic. Rev. William McLane je bil prvi učitelj—kakšen, nam zgodovina ne pove. Margareta Norton je bila žena prvega poštarja v Clevelandu in leta 1824 je zgradila lepo hišo. Dr. Donald McIntosh je zgradil lep hotel, ki se je imenoval "The Nearest Tavern to the Lake". Petega avgusta 1825 je bila otvorjena nova gostilna po Gausu Broughtonu z imenom "Sign of the Lion". Ravno nasproti zadnje gostilne je bival Silas Belden, prvi nadzornik javnega zdravja; ko je leta 1832 pripomogel, da se ni razširila. Kjer je sedaj William Edwards Co. na West 9th streetu, je bil takrat dom Johna Colemana. Na drugi strani je bila strojarna kož Samuela in Mathewa Williamsona.

Tak je bil naš St. Clair takrat. In sedaj? Dolžina St. Clairja od Zapadne devete ulice do Babit roada bo nekam nad 14 milj; torej če bi hodil, bi rabil okrog štiri ure in pol. Naš prvi naseljenec, ki se ga spominjamo, je imel grocerijo in salun med E. 30 in E. 31 st. na St. Clairju. Imenovali so ga, ako se ne motim, Zdenc, ker se je pri hiši v stari domovini tako reklo. Takratna hišna številka je bila 1216. Ker pa so januarja leta 1906 spremenili imena raznih ulic in tudi številke, bi bila sedaj ista številka 3016. In tako dobimo nekaj naših že vedno tam okoli Tridesete ulice, med E. 25 in 26 st. na St. Clairju je pa še slovenski krojač po imenu Pikl.

Ali če korakate od E. 25 do E. 266 st. po St. Clairju, dobite povsod našega človeka. Na E. 235 st. ima gasolinsko postajo član društva V boj Matt Pišler in poleg je Obedova grocerija in točilnica piva. Vidite tudi Kozanovo gostilno in nekje blizu je Rose Stegovec, ki je imela s prejšnjim županom Euclida velik boj in je večkrat potovala v domovino, ko Mussolini še ni bil v vojni. Naš Collinwood-Nothingham je večinoma zaseden po Kranjcih in drugih narodnostih, kot na primer po Štajercih, Primorcih in Hočevarjih. Seveda imajo glavno besedo Ljubljančani.

Torej vse to kaže, koliko smo mi prispevali za pomnožitev naše velike metropole. Ni čudno, da nas vi zunanji rojaki tako strašansko ljubite, ker bi se tudi vi radi pomnožili. Če ne veste kako, pošljite svoje boljše polovice po nasvet v metropolo in uspevali boste. Dovolj je tega za danes. **Frank Barbič,** 53.

Italijanski bogatini dobe manj kruha

Rim, 3. nov. — Mussolini je odredil znižanje odmerkov kruha bogatinom, da ga bodo dobili več delavci, otroci in bodoče matere. Nosne ženske in otroci bodo dobili tri unče več kruha na dan, delavcem, ki opravljajo težka dela v rudnikih in tovarnah, pa je bil odmerek zvišan na petnajst unč na dan. Finančni minister Paolo Thaon Di Revel je dejal, da je Italija zbrala 76 milijard lir v prvih petnajstih mesecih vojne. Vsota tvorijo posojila od ljudstva in različnih vladnih agentur.

Pretresljiva povest Hrvata

(Nadaljevanje.)

"Kdo pa so prav zaprav ti vstaši?"

"To je sodrga z dna. To so tisti, ki so meščanom praznili žepe, tisti, ki so bili naučeni živeti od kraje in vlomov v stanovanje, neodgovorna mladina s temno preteklostjo, brez vesti in brez vzgoje; na dan so dobivali po petdeset dinarjev in zraven tega jim je bilo ropanje dovoljeno, kar so seveda v obilni meri izkoristili. Med njimi je tudi nekaj dobrih, ki pomagajo, če morejo in kadar morejo. To so tisti, ki so jih pritegnili v vstaške vrste, ki bi jih pa ustrelili, če se ne bi odzvali, ali pa pozaprli v taborišča. Ti bi najrajši slekli s sebe "uniformo", ki jim dela sramoto, a to bi se reklo igrati se z življenjem. — Sam poznam najmanj deset vstaških stražnikov, ki so pomagali ali šli na roke ujetnikom v zaporih in v taborišču in mnoge so rešili pred težkimi mukami."

"Kakšno pa je bilo stališče dr. Mačka? Kako se je obnesla meščanska in kmečka Zaščita?"

"Čim so Nemci prišli v Zagreb, so takoj zahtevali od dr. Mačka, da sestavi vlado in sodeluje z nemškimi vojaškimi oblastmi. On je to odločno odbil in Nemci so ga zaprli v hotel "Milinov" na Jelačićevem trgu, kjer so ga dolgo časa stražili, vendar pod nobenimi pogoji ni hotel sodelovati z Nemci. Kakor v Zagrebu tako je po vsej Hrvatski začelo prihajati do neredov in grozila je nevarnost večjih nemirov, zaradi česar bi bili ogroženi zlasti kmetje; zaradi tega in ker so se bali, da ne bi Nemci mučili dr. Mačka, so člani meščanske in kmečke Zaščite pristali na to, da skupaj z vstaši vzdržujejo policijsko službo v mestih in vaseh, vendar med njimi in vstaši ni nikdar bilo tesnega sodelovanja. Zaščita je pripravljala prevrat in vse je že bilo pripravljeno, da se vstaši na dan 25. aprila razorože. Zarota pa je bila odkrita in neko noč so oboroženi vstaši udrli v vojašnico in razorožili člane Zaščite, ki jo je Pavelić razpustil in oblasti pozaprle. Od tega dne dalje vso policijsko službo v Hrvatski vrše vstaši. Po 25. aprilu so dr. Mačka odpeljali na njegovo posestvo v Kupincu, kjer je bil pod nemško in vstaško stražo zaprt in je smel na sprehod po svojem posestvu samo pod nadzorstvom. Kakšna je bila njegova usoda pozneje, mi ni znano, ker je sploh težko vedeti, kaj se s kom dogaja v "neodvisni".

Tisk in zveze

"Zagreb je skoraj odcepljen od sveta. Vsakih šest ali sedem dni pride kak vlak, če proga ni razdrta. Prometnih zvez niso vzpostavili in še tisti vlaki, ki sploh vozijo, prihajajo in odhajajo nerodno. Jaz sem," nadaljuje pripovedovalec, "peš šel od Karlovca do Sušaka, ker ni bilo vlakov. Edini redni promet je med Zagrebom in prisilnimi taborišči. Z nekaterimi je urejena zveza po železnici, tako z onim pri Koprivnici, z drugimi pa s tovornimi avtomobili. Poštna zveza med raznimi kraji je skoraj nemogoča, med "neodvisno" in ostalimi deli Jugoslavije pa je sploh ni. Zato se nikdar ne ve v enem mestu, kaj se dogaja v drugem. Edina obvestila so — lepaki. Vsak dan, včasih po večkrat na dan, jih lepijo po mestnih hišah. Narod se teh lepakov boji. Kajti vsak dan objavljajo nove uredbe, razglase, zakone ali pa, največkrat, naznanjajo imena ustreljenih in obešenih. Drugi način naznanjanja novic so časopisi. Samo dva časopisa izhajata, "Hrvatski Narod", ki ga urejuje znani Mile Budak in "Novi List", ki ga urejuje prof. Oršanić, ki si je prilastil hišo, tiskarno, opremo in splošno lastninsko pravico nad "Jugoslovensko Štampo" ("Novosti"). Ta dva časopisa pišeta o Nemčiji in Italiji, o njunih zmagah in nikdar še niso priobčile, da so n. pr. Nemci izgubili dve letali. Vsak dan pišejo o izgubi enega nemškega letala in sto in sto angleških in ruskih letal . . . Radio daje sporočila o Pavelićevih ukazih in po ves dan na radiu igrajo gramofonske plošče s posnetki Pavelićevih govorov. Na trgih in po ulicah so postavljeni zvočniki, da morajo meščani vsak dan poslušati, kaj je Pavelić govoril. A navzlic vsemu temu ljudstvo le prihaja do pravih vesti.

Poslušanje tujih radijskih oddaj

Čeprav je pod velikimi kaznimi ali celo smrtno kaznijo prepovedano poslušati tuje postaje, jih ljudje vendarle poslušajo. Novice, ki jih kdo sliši po radiu, se širijo od ust do ust, seveda samo v pogovorih z zanesljivimi osebami in s pritajenim glasom. To pa ne moti, da se ne bi drugo jutro vedelo že po vsem mestu, kaj se je ponoči slišalo iz Londona in iz Moskve. Ko smo že pri radiu, vam lahko povem še to: ko je Pavelić prevzel oblast v Zagrebu, je izdal ukaz, da morajo vsi Srbi, vsi židje in vsi Hrvati, ki jih bo sam označil, oddati oblastem svoje radijske aparate. Z aparatom so morali oddati tudi po deset dinarjev. Zakaj, ni nihče povedal, a tudi vpraševati ni smel nihče. Lahko vam rečem, da se zunanje postaje poslušajo povsod, sam sem se o tem lahko prepričal v Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Splitu, Koprivnici, povsod, kjerkoli sem šel mimo in prosil zavetja.

Ropanje v Zagrebu

V Zagrebu in prav tako na vsem ozemlju "neodvisne Hr-Hrvatske" vlada nered, brezvladje, nemiri, nasilje, teror, ropa in krade se brez odgovornosti, ubija iz maščevanja in skoraj bi dejal — z uživanjem, tistim nizkim in pokvarjenim uživanjem, ki je prirojeno samo rojenim ubijalcem. V Zagrebu ni niti ene trgovine ali obrtne delavnice, ki je bila pred last Srbov, židov ali Hrvatov, ki niso upognili svoje glave pred Pavelićem, da je ne bi oropali, pokradli in končno odvzeli lastniku brez odškodnine, brez pravice na pritožbo, ker so večino teh lastnikov poslali v prisilna taborišča, pobesili ali postrelili. Pridejo vstaši v trgovino in pravijo:

— To je vaša trgovina?

— Je!, odgovori lastnik.

— Spremite nas na policijo!

— Zakaj? Ali imate zaporno povelje?

— Ne vprašajte, temveč pojdite z nami, odgovore vstaši z revolverjem v roki. Ko lastnik z njimi stopi na ulico, oni zapro trgovino, jo zapečatijo in s svojo žrtvijo odidejo na policijo. Ko se lastnik čez dva ali tri dni vrne, so vrata razbita in trgovina prazna. Če je v isti hiši živela trgovčeva rodbina, so jo preselili v drugo stanovanje ali pa v dvorano "Zagrebškega zbora", kamor stlačijo vse tiste, ki so jih določili za prisilna taborišča. Ne samo trgovine, tudi zasebne hiše si prilastujejo na isti način.

(Nadaljevanje v četrtek)

Aretacije "komunistov" v Franciji

London, 3. nov.—Radijsko poročilo nemške časnikarske agenture DNB pravi, da je bilo 51 članov tajne komunistične grupe aretiranih v Clermont-Ferrandu, Francija, v policijskih navalih. Sedem je bilo poslanih v koncentracijska taborišča, 30 je bilo pridržanih za zaslišanje, usoda ostalih pa ni bila razkrita.

Bombnik se razklal na dvoje

Georgetown, Cal., 3. nov. — Šest vojaških letalcev si je rešilo življenje s skokom s padali, ko se je obmbnik razklal v viharju na dvoje v poletu iz Rena, Nev., v Sacramento, Cal. Pogrešajo še L. H. Walkerja, pilota bombnika.

Prvi poskus

— Prijatelj, jutri napravim prvi poskus in izročim svojega prvenca gledališkemu ravnateljstvu.

— Čudim se ti, saj bi moral kot jurist vendar vedeti, da se kaznuje tudi poskus zločina.

*

Poseben bankovec

— Poglej, to je poseben tisočdolarski bankovec.

— Poseben? Kaj pa je na njem posebnega?

—Da je moj.

*

Kubizem

— Krasna slika, ta Diana v kopeli. Rad bi samo vedel, mojster, kje ima glavo.

ZELENI GRADOVI

Ljubezenski roman iz južnoameriških divjin

Spisal **W. H. HUDSON** Prevedel **IVAN JONTEZ**

(Se nadaljuje.)

Divjak je odmajal z glavo in vprašal, kje je ta kraj.

"Dvanajst dni proti zahajajočemu solncu," sem odgovoril. "Slišal sem, da se nahaja zlato v tamošnjih gorah. Neki starec mi je to povedal in potem sva šla tja, da poiščeva zlato."

"Kaj si našel?"

"Nič."

"Ah."

Pogovor se je zdel zaključen. Toda moja silna želja, zvedeti kaj o Rimi, me je prisilila, da sem tvegal vprašanje:

"Ali živite zdaj tu v gozdu?"

Divjak je odmajal in čez čas je dejal: "Sem hodimo samo pobijat živali."

"Vi ste zdaj prav taki kakor jaz," sem naglo odgovoril; "ničesar se ne bojite."

On me je nezaupljivo pogledal, stopil nekoliko bližje in dejal:

"Ti si zelo hraber. Jaz bi se ne upal iti dvajset dni daleč, s starcem za tovariša in brez orožja. Kakšno orožje si imel?"

"Videl sem, da se me boji in hoteč ga prepričati, da mu nisem nevaren, sem glumil brezskrbnost in odgovoril:

"Nobenega, razen noža." Nato sem razgrnil svoj plašč, da je lahko videl, da ne lažem. "Ali ste našli mojo pištolo?" sem ga vprašal.

Divjak je spet odmajal z glavo; toda njegova nezaupljivost je popustila in prišel je k meni, vprašujoč:

"Kako pa si si preskrbel hrano? Kam si namenjen?"

"Hrana!" sem drzno vzkliknil. "Saj sem malone na smrt sestradan! In namenjen sem v vašo vas, da vidim, ali imajo ženske kaj mesa v kotlu in povem Runiju, kaj sem počel, odkar sem vas zapustil."

On me je ostro pogledal, najbrž malce presenečen nad mojo drznostjo, potem pa izjavil, da je namenjen domov in me bo spremljal. Pridružil se nama je tudi eden ostalih dveh Indijancev.

Misel, da bom moral spet preko savane, mi je bila silno zoprna, kajti jaz bi bil rad našel Rimo; toda bil sem brez moči—spet ujetnik, ponovno ujeti pobegli ujetnik, ki ni bil še in morda ne bo nikdar pomiloščen. Uvidel sem, da me lahko reši le lastna prevejanost in prisotnost duha in da bo moral ubogi Nuflo gledati sam zase.

Spotoma sem na različne načine skušal izvabiti Pjaku kaj o Rimi, toda brez uspeha. Nazadnje sem ga vprašal:

"Nekoč je živela v tem gozdu hči Dide, deklica, katere ste se vsi bali; ali je še tam?"

Divjak me je nezaupljivo pogledal, potem pa odmajal z glavo. Jaz se ga nisem upal več vprašati, toda čez daljši čas je enostavno odgovoril:

"Nje ni več tam."

Jaz sem bil prisiljen verjeti; kajti če bi bila Rima v gozdu, bi si oni ne upali tja. Ne, nje ni bilo v gozdu, o tem sem bil zdaj prepričan. Ali je potemtakem zašla, se izgubila, poginila na dolgem potovanju iz Riolame? Ali pa se je vrnila in padla v roke svojih krvoločnih sovražnikov? Moje srce je postalo težko kot svinec; ampak če ti hudiči v človeški podobi vedo več nego mi je on povedal, sem si mislil, tedaj moram skriti svoje občutke in potrpežljivo čakati, dokler ne izvem vsega—če me ne bodo prej umorili. In če mi divjaki prizanesejo, a niso prizanesli meni svetemu in z mojim prepletenemu njenemu življenju, tedaj bo napočil čas, ko bodo spoznali—prepozno—da so podali roko strašnejšemu hudiču kot so oni sami! — —

Devetnajsto poglavje

Moj prihod je povzročil med vaščani precejšnje presenečenje, vendar je bilo jasno, da me niso več smatrali za prijatelja ali člana družine. Runi je bil odsoten in mene je skrbel njegov povratek, kajti vedel sem, da bo on odločil mojo usodo. Tudi Kvaka ni bilo doma. Ostali so sedeli ali stali v prostorni izbi ter me molče motrili. Jaz se nisem zmenil zanje, temveč enostavno vprašal za hrano, potem pa za posteljo, ki sem jo obesil na staro mesto, legel in zadremal. Zvečer se je vrnil Runi domov. Jaz sem vstal ter ga pozdravil, toda on se ni zmenil zame in ni ves večer spregovoril besede.

Drugi dan je nastopila kriza. Družina, razen Kvaka in še enega moškega, ki sta bila na nekakšnem pohodu, je bila zbrana okrog ognja in kake pol ure so vsi zvesto molčali. Neko temno pričakovanje je viselo v zraku; celo otroci so bili nenavadno tihi. Nazadnje se je Runi vzravnal na svojem sedežu ter uprl pogled vame; nato se je odkašljal in začel govoriti na dolgo in široko, kakor je običaj v Guayani, kjer mora biti vsak učinkovit govor neskončno dolg, pa če ve govornik še tako malo povedati. Jaz sem ga pozorno poslušal. Dejstvo, da mi je pripravil te dolge litanije, me je prepričalo, da me ne namerava umoriti, ako se bom znal opravičiti.

Runi je v bistvu tožil, da so me bili gostoljubno sprejeli pod svojo streho ter storili vse, kar je bilo v njihovi moči, da bi se počutil med njimi čim bolj domačega in udobno; celo streljati z zabatano so me naučili ter mi obljubili ženo, ne da bi kaj zahtevali v povračilo. In kako sem se jim jaz oddolžil? Nazadnje sem na skrivaj pobegnil, da niso vedeli, kam. Mislili so, da sem se napotil k njihovemu dednemu sovražniku Managu, o katerem so mi pravili in mi povedali, kje živi. Zdaj sem se pa vrnil in trdim, da sem bil v Riolami. On ve, kje je Riolama, čeprav ni bil nikdar tam: zelo daleč. Ampak zakaj sem šel v Riolamo? To je zloglasen kraj. Res, da živi tam nekaj Indijancev, toda to niso dobri Indijanci kakor parahuarski, temveč hudobni in sovražni belcem. Ali sem bil tam? In zakaj?

Ko je naposled skončal svoje litanije, je bil moj zagovor že pripravljen. Na dolgo in široko sem razlagal, da sem bil v deželi, iz katere prihajam, sin odličnega in premožnega poglavarja, ki je imel mnogo zemljišč, živine in zlata. Pojasnil sem jim, kako čislano je pri nas zlato in da dobiš zanj vse in kakšen revež je oni, ki ga nima. Toda moj oče je imel smrtnega sovražnika, sem nadaljeval, ki ga je neke noči zavratno napadel, pobil njegove ljudi in umoril njega ter se polastil vsega njegovega premoženja. Jaz sem postal zaničevan berač, kar je bilo hujše kot smrt. Nekega dne pa sem slišal, da se nahajajo nekje v Guayani veliki zakladi rumene rude, za katero se pri nas dobi vse, kar si človek poželi. Tako sem prišel sem in nekega dne zašel v gozd, katerega so se oni ogibali, ker so se bali Didine hčere; tam sem srečal nekega starca, ki mi je povedal, da ve za zlato v gorah Riolame. Tako sem šel z njim, da bi si nabral zaželjene kovine. Toda v Riolami ni zlata. Našla sva samo rumen kamen, ki ga je bil starec zamenjal za zlato. Zato sem se vrnil v Parahuaro k svojemu prijatelju; in če je on jezen name, ker sem odšel brez njegove vednosti, naj mi pove, da ni več moj prijatelj in da naj si poiščem drugega.

(Dalje prihodnjič.)

J. Edgar Hoover, načelnik federalnega detektivskega biroja, ogleduje uniformo, ki jo nosijo londonski policaji, kadar je odrejeno potemnevanje mesta.

Muhoborci

Fr. Milčinski

Šesto poglavje

DVA STROKOVNJAKA

(Nadaljevanje)

"Pa . . ." je rekel vznemirjeni Civha, "pa . . ." je rekel ogorčeni Smerajec pa sta oba hkratu obmolknila, ko sta začula drug drugega, in zakašljala sta, kakor da ni bilo nič.

"Jaz ne rečem ne tako, ne tako. Jaz prodajam, kakor sem kupil. Meni je vseeno! — Pa ne vem — ali niste prej hoteli nekaj reči, pa sem vas zmotil? — Reza, Reza, poberi no, poberi posodo, dadada, pa en literček prinesi tistega, ki smo ga včeraj nastavili, da ga pokusimo, dadada! Kaj pravite, oče Civha, ali niste . . . ?"

Civho je jezilo, da je poprej tako klavrno obmolknil samo zaradi svojega sovraga in soseda, kakor da se ga kaj boji! Ne boji se ga pa ne! Udaril je torej s prsti po robu mize in močato se zadrl:

"Postava je postava! Priče so priče! Pa da priče ne bi nič štele? Tega pa ne in če gre pritožba noter na Dunaj!"

Smerajec si je mislil: "Civha je sirovina — pozna se mu, pritepenec je s hribov: hribovec ali pa bik imata enake manire. Čemu bije po mizi, čemu pljuje po hiši! Jaz nisem tak!" Zato ni udaril po mizi, le zasmejal se je gorjupo — morda se je spominjal svojih izgubljenih pravd — in je rekel:

"Vprašam, kje se pa išče zadnja in prava pravica, ali pri domačih sodnijah ali na Dunaju? Muhobor pa pravico! Kam jo bodo neki dali! Ali jo bo župan redil pri kravah ali jo bo prodajal v štacuni? Še v občinskih rečeh ne dobiš doma pravice — župan drži s svojimi prijatelji, kako pa! Zdaj bi pa še sodnijo rad spravil pod svojo komando. Pa je ne bo! Jaz pravim, da ne! Rajši ne vem kaj!"

Tako je rekel in je usekal po mizi, ker je v razburjenosti pozabil, da je boljši od Civhe. Pa se je koj zopet spomnil in se jezil sam nad sabo in dal jezi duška s pljunkom, ki ga je pa tudi koj obžaloval, ker se je spomnil na manire. Vse to ga je tako vznemirilo, da je izpil polno kupico do dna.

"Bravo, bravo, oče Smerajec, tako je, da! Ali ni čudno, kaj, trije smo, pa vsi tistih misli! Dadadada, prav imata prav! Pa to tudi ni vsakomur všeč: kar se zgodi na sodnji, še tisti dan se vse raznese po trgu. zakaj vsak, komur se zljubi, lahko pride k razpravam radovednost past. Dadada, tako je!"

"Moje tožbe niso nikomur nič mar!" se je zadrl Civha in je udaril po mizi.

"Pravdam se zase in na svoje stroške, pa ne drugim za kratek čas!" je zarohnel Smerajec.

"Zlati volk", je točil vino, ki je bilo "včeraj nastavljeno." Tako vino, "včeraj nastavljeno", je bilo vsak dan na razpolago, če ga je bilo treba.

"Tako se mi zdi, Muhobor ne bo videl sodnije, dokler so taki možje zoper njo. Saj sodnija je bolj za tiste, ne, ki iščejo na nji pravico, kakor za tiste, ki iščejo pri nji le profit! Kaj? Ali ni res?"

Postavil je pred Civho in pred Smerajca vsakemu svoj kozarec.

"Pa ga dajmo no! Včeraj sem ga nastavil, ne točim ga še ne. Bog živi, oče Civha! Bog živi, oče Smerajec!"

Moža sta odzdravila vsak pri svoji mizi in pila. Vino je bilo dobro, grelo je; "Zlati volk," je imel dobra vina v kleti, le krčmarska vest in načela umnega kletarstva mu niso pripuščala, da teh ob sebi dobrih vin ne bi mešal in pačil.

Sovražna soseda je oba obhajal neprijeten občutek. Skregana sta, za smrt skregana, pa pijeta takorekoč skupno vino! Skrekana sta, pa se nič ne kregata, celo nekakšen skupen pogovor imata, in "Zlati volk" nemara celo misli, da sta prijatelja ali kaj. Sram ju je bilo, kakor da grešita zoper značaj in poštenje. Družil pa je oba odpor zoper županove nakane in prav zdaj, ko sta srkala izborno kapljico, je oba hkratu obhajala misel: "Če bo sodnija v Muhoboru, pravda ne bo več prinesla prostega dne, gosposkega kosila in boljše pijače v gostilni, ampak do ure bo treba garati doma ob soku in krompirju, potem pa naravnost na sodnijo in s sodnije zopet domov! Vrag vzemi župana!" In pila sta.

"Zlati volk", je stopal od mize k mizi in je točil.

"Bog živi, Civha! Bog živi, Smerajec! Pa kaj, če bi vkupe sedli? Bolj slab sem v noge, treba jih čuvati za stara leta, dadada! Kar semkajle sedimo v sredo!"

Prijazno je pogledal Smerajca in kar prenesel njegov kozarec na srednjo mizo

Smerajec, prijetno razgret od vina in ves zamaknjen v pogovor, je vstal in šel za kozarcem, kakor sveti trije kralji za zvezdo — na Civho je bil čisto pozabil. Šele ko mu je pogled zadel ob sovražnika v drugem kotu, se mu je zopet oglasila pravdarska vest in ni mogel drugače — dvignil je pest, zažugal Civhi in rekel: "Ti, ti, ti, ampak da veš, po mojih vzarah ne boš vozil, ti . . ." in je nekaj zamrmral. Potem je sedel za županovo mizo. Nalašč! Zakaj pa ne!

Civha je tudi vstal. Z ušesi, očmi in usti je lovil Smerajčeve besede in si je mislil: "Če bi vedel, kaj si zdajle zamrmral, steklačar grdi — kaj dobrega, vem, da ni bilo — pa bi te tožil!"

Rekel je in s kazalcem je suval v mizo: "To mi boš dokazal, da sem vozil po tvojih vzarah, da veš, ti . . . In je tudi nekaj zamrmral.

Tisto mrmranje je oba najbolj jezilo, ker sta vedela, da se v njem skrivajo najljutejša zmerjanja, ki se jim pa ne more do živega.

Civha si je rekel: "Čakaj, misliš, da se te kaj bojim!" in je prav nakljubu tudi prisedel k županu in tako sta dva zakleta sovražnika iz sovraštva se znašla za isto mizo.

"Bog živi!" je vzpodbujal "Zlati volk". "Le dajmo ga, saj ga še imamo!" in je trčnil z obema mrko zročima sosedoma in ko so izpili, je hitel točiti in govoriti:

"Tako, tako, tako, očka Smerajec, očka Civha! Glejta, glejta, pa sem odkraja skoraj mislil, da sta danes tudi vidva prišla kar tako na videz se pravdat kakor župan in kakor brivec, dadada, in Hedervary, zato da si pripravdate sodnijo v Muhobor."

"Pa je ne bo!" je rekel Smerajec in je jezno pil.

"Ne bo je!" je pritrdil Civha in je pritisnil s pestjo pečat na mizo. Potem se je obrnil k Smerajcu: "Ampak ti glej na svoja paglavca, da mi ne bosta hodila nalašč hiše mazat s kravjekom! Ti . . ."

"To mi moraš skazati, da sta jo moja, ti . . ." se je odzval Smerajec in je kočljivi konec zamrmral.

"Videl ju nisem," je rekel Civha, "prisežem pa lahko, da ni bil noben drug!"

Smerajec je že odprl usta — zdajle mu bo povedal svojo zastran prisege — pa je hitro vmes posegel "Zlati volk."

"Živio, živio!" je kričal. "Da bi bili kmalu zopet tako veseli in zdravi vkupe in se radi imeli! Dadada, to me veseli: taka dva soseda — saj navskriž povsodi kaj pride — ali to mi je všeč: mož možu pove vse v lice, kar mu gre, pa sta zopet prijatelja. Tako je prav! Živio, živio!"

"Jaz se nikogar nič ne bojim", je povedal Civha in je kakor v dokaz temu izpil.

"Za pravico in poštenje se zmeraj postavim," je rekel Smerajec in ni zaostal z enakim dokazom.

"Dadada," je hitel "Zlati volk", "taka soseda! Sakramiš, oče Smerajec, vi ste mož, vi ste poštenjak! Kaj, oče Civha, ali ni Smerajec korenina, kaj?"

Civho je to vprašanje nekoliko iznenadilo, pa ko je vprašanje premislil, zdelo se mu je, da lahko brez greha odgovori: "Ne rečem, da ni korenina."

"Bravo, bravo," je vpil "Zlati volk", "bravo, oče Civha! Vi ste še poštena kranjska duša! Kaj ne, oče Smerajec, ali ni Civha mož?"

In Smerajcu je tako kazalo, da tudi ni zanikal tega vprašanja in še so pili in še so trkali in pripetilo se je, da sta dolgoletna sovražnika trčila ne le z "Zlatim volkom", ampak v naglici tudi drug z drugim. Oba sta takoj zapazila pomoto, pa potem je kar tako ostalo in skoraj bi bila pri kapljici "včeraj nastavljenega" — ta, "kapljica" je bila precej obilna — pozabila na narok in na sodnijo.

* * *

Sodniku Kvedru se je zazdehalo, vzdihnil je in pričel:

"Torej: Smerajec in Civha — motena posest! Ne poravnata se tako ne, škoda besedi! So ljudje na svetu, kateri sami sebe bičajo, in ljudje, kateri se za žabjo dlako pravdajo do krvi; — vsak po svojem okusu! Bog daj norcem pamet in zdaj pričnimo! — Torej Civha, kaj odgovorite na tožbo?"

In Civha je odgovoril — rdeč je bil od pijače in samozavest je zvenela v njegovih besedah: "Ta tožba je doli položena, ker sva se pobotala."

Sodniku je nezaslišani čudež kar sapo zaprl. Naslonil se je nazaj in pogledal Smerajca.

Smerajec pa je potrdil: "
nočeva pravdati, se pa ne
dava. Ta tožba je ustavljen
poravnana." Dobro mu je
začudenje sodnika.

Nekaj hipov je trajalo,
no je sodniku odleglo. Civ
Smerajec da se poravnata
ga še ni doživela ta sodnija
zdaj se je zgodilo in s te
prihranilo zadovoljnemu s
ku toliko in toliko ur praz
pustega dela!

"To je modra beseda! V
mita mi, zdaj sta oba dobila
vdo! Vesta kaj? Civha in
rajec, vidva sta najbolj pam
moža v vsem Muhoboru.
bolj pametna, kakor tisti M
borci, ki mislijo, da si bodo
siljenimi, norčavimi tožbam
stavili sodnijo v Muhoboru.
rišnico, tisto utegnejo dobit
rišnico, če se hitro ne stre
sodnije pa ne! Zbogom!"

Smerajec in Civha sta
zala proti domu, nekaj časa
za drugim, nekaj časa vštric
kaj časa sta se kregala, nek
sa sta kovala naklepe zope
pana. Po poti sta se ustav
treh gostilnah, v Muhobor
prišla drug daleč za dr
sram ju je bilo, da ju kdo
vkupe . . . Toda premirje j
sklenjeno.

Drugo jutro je prejel žup
smo brez podpisa: "Jaz, tvo
jatelj, te pozdravljam in
šem iz dobrega srca, da n
deš v škodo in da ne prid
čina v nesrečo, stroške in
moto. Vsa gosposka v Luč
norca dela iz vas in iz vaši
ba; pravijo, sodnije ne bost
segli z vašimi norčavimi t
mi, pač pa norišnico. Zap
si to in prvi, ki pride no
norišnico, boš ti, da veš,
ti!"

Skrb za dobro reklam

Lastnik reklamne pisarn
je oblepila s svojimi lepak
balon, pravi Piccardu pred
govim startom v stratosfer

— Prosim vas, samo nik
ne dvignite previsoko v s
sfero, drugače ne bo nihč
del moje reklame.

TISKARNA S.N.P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, k
koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovašk
češkem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J
TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

★

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne.—Cene zmerne, unijsko delo prv

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. LAWNDALE AVENUE · CHICAGO, ILLI

TEL. ROCKWELL 4904

Najnovejša knjiga ameriškega-slovenskega pisatelja, Louisa Adamiča je

TWO-WAY PASSAGE

ki vsebuje nasvete, kako poraziti protidemokratične sile, katere groze uničiti bodočnost sveta. Izborno delo. Vsak, ki razume angleščino, bi moral čitati to knjigo.

CENA **$2.50**

s poštnino vred

V zalogi imamo tudi druge knjige Louisa Adamiča.

Knjigarna Proletarca

2301 SO. LAWNDALE AVE. CHICAGO, ILLINOIS

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVET

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni nar nini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 eno letno naročnino. Ker pa člani že plačajo pri asesmentu $1.20 tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, r da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti čl SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj li tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skup naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lis in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnik

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado	$6.00	Za Cicero in Chicago je	$7.
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.

Za Evropo je $9.00

Izpolnite spodaj kupon, priložite potrebno vsoto denarja Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnin

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $

1) Ime ____ Čl. društva št.

Naslov ____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledeč članov moje družine:

2) ____ Čl. društva št.

3) ____ Čl. društva št.

4) ____ Čl. društva št.

5) ____ Čl. društva št.

Mesto ____ Država

Nov naročnik ____ Star naročnik